

Å GI OG TA I MOT

Donald Meltzers psykoanalytiske tenkning i tradisjonen
fra Melanie Klein og Wilfred Bion.

af J. M. Stokkeland, 2011.

Afhandlingen kan bestilles i bogform direkte fra forfatteren:
jon.stokkeland@lyse.net

Anmeldt af Gudrun Bodin.

Det er de store spørgsmål, som overlæge og psykiater ved Stavanger Universitetssygehus i Norge Jon Morgan Stokkeland stiller i sin afhandling: "Hvorfor er vi bange for kærligheden?", "Hvad er det, der gør det svært at give og tage imod?". Ikke desto mindre forsøger han at give et svar på spørgsmålene i afhandlingen, der blev forsvaret og godkendt doktorgraden ved Tromsø universitet i 2013. Undertegnede havde privilegiet at være opponert sammen med Uffe Juhl-Jensen, Aarhus universitet, Finn Skåderud, Oslo Universitet samt Asle M. Høgmo, Tromsø Universitet.

Stokkelands afhandling består af fire dele og er på 334 sider. Del 1 og 2 er en grundig gennemgang af og refleksion over psykoanalytikerne Bions og Kleins forfatterskab. Del 3

er et bidrag til en filosofisk antropologi og et forsøg på at positionere psykoanalysens videnskabsfilosofisk. Endelig handler del 4 om psykoanalytikerens Meltzers forfatterskab, og her tager Stokkeland udgangspunkt i Meltzers begreb "den æstetiske konflikt", når han reflekterer over og kommer med svar på de spørgsmål, der er udgangspunktet for afhandlingen. Det er således en afhandling, der hovedsagelig bruger psykoanalytiske teorier til at besvare spørgsmålet om "hvorfor vi er bange for kærligheden", men den forholder sig også til et alment niveau ved at bruge fænomenologisk og hermeneutisk orienterede filosoffer og sætte dem i relief til psykoanalytisk tænkning.

Stokkeland motiverer sit metodevalg gennem Aristoteles, der sagde,

Gudrun Bodin, cand.psych., ph.d.

Børne-, ungdoms- og voksenpsykoanalytiker (IPA), Københavnsvej 51b, DK-3400 Hillerød

E-mail: gudrun-bodin@mail.dk

at "i videnskaben må man tilpasse metoden efter genstandsområdet og ikke omvendt". Hvordan undersøger man områder som "kærlighed" og "had"? Det er afhandlingens grundtese, at det ikke er muligt gennem empirisk forskning at indfange disse fænomener. De kan hverken vejes, måles eller tælles. Han mener, at det er gennem den psykoanalytiske metode, at man kan undersøge den enkeltes helt personlige oplevelse og fortolkning af almenmenneskelige og uomgængelige livsvilkår, som f.eks. at kunne "give og tage imod". Det er i de ubevidste fantasier, i relationerne, i drømmene og i tænkning, at "kærlighed" og "had" kan undersøges. Disse vilkår kalder han for livslove, og de kan kun beskrives og analyseres i et sprogligt og symbolsk medium. Det handler om, at vi alle er afhængige, sårbare og dødelige væsener. Det er uomgængelige forudsætninger for menneskelivet, at vi har brug for hinanden, og at relationer kan være skrøbelige og uforudsigelige. At forholde sig til disse livets kendsgerninger er et kontinuerligt arbejde for vores sind, og Stokkeland mener, at vores psykiske helbred hviler på frugterne af dette arbejde. Ledetråden gennem afhandlingen er netop denne synsmåde.

Stokkeland har også et pædagogisk sigte med sin afhandling, nem-

lig at præsentere kompliceret stof på en lettilgængelig måde. Han foreslår, at afhandlingen skal læses med Platon som vejviser, det vil sige at komme på bølgelængde med bevægelsen i værket og i mindre grad fokusere på definitioner og færdige begreber. Stokkeland er en meget kyndig og tænksom vejviser, der fører læseren gennem Klein, Bion og Meltzers forfatterskaber, samt foretager en fænomenologisk udforskning af aspekter af det almenmenneskelige grundlag for den "æstetiske konflikt". Gennem afhandlingen illustrerer, synliggør og forklarer Stokkeland sværttilgængelige psykoanalytiske teorier via eksempler fra kunst, litteratur og sit kliniske arbejde. F.eks. henviser han til den russiske film "Stalker" af Tarkovski. Den handler om to mænd, der vil rejse ind i "den forbudte zone". Rejsens mål er det "inderste rum"; dér, hvor de forestiller sig, at alle deres ønsker vil kunne blive opfyldt. Hovedpersonen i filmen er guiden, der fører dem ind i zonen. Han viser sig at være en både frygtsom, forudseende og modig mand, der er i stand til at føre de to rejsende frem til målet og hjem igen. Filmen kan tolkes som omhandlende dét at turde det ukendte, men handler også om evnen til at kunne vente i usikkerhed, indtil det nye kan gives form. På tilsvarende måde er det, som om

Stokkeland har opbygget sin afhandling som en rejse. Man må vente i usikkerhed, hvor målet er "den æstetiske konflikt". At han har været i stand til at opbygge sin afhandling som en rejse til et mål viser, hvor godt han har integreret de teorier, han fremlægger. Som vejviser tager Stokkeland læseren gennem psykoanalytiske teorier, løfter dele frem, der peger hen mod målet, men som han også forholder sig kritisk diskuterende til. Mange steder er Stokkelands læsning original, og han giver dermed kendte tekster nyt perspektiv.

Rejsens mål er som nævnt "den æstetiske konflikt", og derfor får psykoanalytikerens Donald Meltzer særlig stor opmærksomhed. Stokkeland har et personligt forhold til denne britiske psykoanalytiker, fordi han har deltaget i kliniske seminarer med ham. Måske er det grunden til, at Stokkeland ikke forholder sig lige så kritisk diskuterende til Meltzers forfatterskab, som han gør til Klein og Bion. Meltzer er en vigtig inspirationskilde for Stokkeland. Meltzer bygger oven på Freud, Klein og Bion, og han tilføjer en æstetisk dimension til de psykoanalytiske teorier. Hans teori er, at der udgår en appel fra vores omverden, som vi i vores sind kontinuerligt arbejder på at besvare. Bions teori fokuserer på den betydning, fraværet af objektet har. Den handler om baby-

ens udsathed ved moderens fravær. Meltzer udvikler Bions teori til også at handle om objektets nærvær, og at nærvær også kan være forbundet med konflikt. Når moderen er nærværende, og babyen oplever, at hun ser og forstår den, er øjeblikket fyldt med kærlighed og skønhed, siger Meltzer. Mennesket har et grundlæggende behov for at blive forstået i dybden, og det er en æstetisk oplevelse, når det sker. Men det er også forbundet med risiko at blive forstået i dybden. Den anden kan afsløre én eller se noget, der skuffer. Stokkeland viser, at han i Meltzers tekster har fundet belæg for, at de vigtigste elementer i "æstetiske konflikter" er: at turde tage chancen for, at ens kærlighed bliver gengældt – at vove at elske i håb om at blive elsket tilbage. Således findes svaret på afhandlingens indledende spørgsmål: "hvorfor er vi bange for kærligheden?" og "hvorfor er det svært at give og tage i mod?" i begrebet den "æstetiske konflikt".

Konflikterne, der er forbundet med at kunne give og tage imod, hører til menneskets livsvilkår, skriver Meltzer. Her er han inspireret af sin britiske kollega Money-Kyrle, der har beskrevet de tre grundvilkår, mennesker må forholde sig til. Det handler om afhængigheden af det gode objekt, seksualiteten og døden. Stokkeland foretager også en fænomenologisk udforskning af

disse grundvilkår og bruger i den forbindelse den norske filosof Vetlesens arbejde om livslovene, og hvordan menneskesindet uophørlig arbejder på at forholde sig til dem. Her opstiller Stokkeland en model af det, der foregår i psykoterapi, nemlig at der er to niveauer. På ét niveau handler det om patientens psykiske realitet og dennes indre verden. Det er den, der kommer til udtryk i relationen til terapeuten og overføringen til denne. Men det basale niveau er menneskelivets ufravigelige grundvilkår, og hvordan patienten forholder sig til dem.

Bions teori om "alfa-funktionen" er basal for alle psykoanalytikere. Det er teorien om, hvordan psykoanalytikeren, gennem sin "alfa-funktion", er i stand til at transformere uforståelige oplevelser (beta-elemen-

ter) til oplevelser, der er til at forstå og tage ind (alfa-elementer). Stokkeland har som nævnt også et pædagogisk sigte med sin afhandling, nemlig at præsentere kompliceret stof på en lettilgængelig måde. Han er en sand formidler og udfører en alfa-funktion i forhold til stærkt komplicerede psykoanalytiske teorier, så de bliver nemmere at fordøje og forstå. Stokkelands afhandling er den første større fremstilling på et nordisk sprog af kleiniansk psykoanalytisk tænkning. Det giver håb om, at den kan skabe interesse for og forståelse af værdien af kleiniansk psykoanalyse i Norden blandt fagfolk, der arbejder med psykoterapi. Men den kan også anbefales til personer med en mere filosofisk interesse for psykoanalyse.